

Sygn. akt I ACa 1044/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 października 2013 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu – Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Beata Wolfke – Kobzar
Sędziowie:	SSA Elżbieta Lipińska SSA Jolanta Solarz (spr.)
Protokolant:	Justyna Łupkowska

po rozpoznaniu w dniu 11 października 2013 r. we Wrocławiu na rozprawie

sprawy z powództwa **A. B., M. T. i S. B.**

przeciwko (...) **S.A. z siedzibą w K.**

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 18 kwietnia 2013 r. sygn. akt I C 194/10

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza na rzecz strony pozwanej od powoda A. B.**

1.800 złotych, zaś od powodów M. T. i S. B. po 900 złotych kosztów postępowania apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 18.04.2013 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo A. B., M. T. i S. B. przeciwko (...) S.A. z siedzibą w K. o zapłatę kwoty 120.000 zł (pkt I) i nie obciążył powodów obowiązkiem zwrotu stronie pozwanej kosztów procesu (pkt II).

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd ten wydał w oparciu o następujące ustalenia faktyczne.

Powodowie są współwłaścicielami nieruchomości gruntowej – działki o numerze (...), w obrębie ewidencyjnym O., położonej we W. przy ulicy (...), o pow. 0,5833 ha, dla której Sąd Rejonowy dla W. prowadzi księgę wieczystą o nr (...). Powodowi A. B. przysługuje we współwłasności udział w wysokości 1/2, natomiast powodom M. T. i S. B. przysługują udziały w wysokości po 1/4.

Nieruchomość tą powodowie nabyli w drodze dziedziczenia. Ojcowie powodów natomiast nabyli nieruchomość w drodze dziedziczenia po dziadku powodów J. B., który nabył własność tej nieruchomości na podstawie Aktu Nadania numer (...) Powiatowej Komisji Ziemskiej z 22.01.1964 r.

Przez opisaną nieruchomość powodów przebiegają dwie napowietrzne, dwutorowe, elektroenergetyczne linie o numerach (...) oraz (...)

Linia (...) wybudowana została w okresie od 3.05.1962 r. do 20.09.1962 r., na podstawie Decyzji Prezydium Dzielnicowej Rady Narodowej W. z 21.03.1962 r., znak (...) wydanej na podstawie art. 35 ustawy z dnia 12.03.1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości i jest wykorzystywana do przesyłu energii elektrycznej od 7.10.1962 roku. Dla linii tej 28.02.1972 r. sporządzony został paszport ogólny linii elektroenergetycznej, który był aktualizowany kolejno w latach 1977, 1986, 1991, 2003 i 2010. Z paszportu wynika, iż pracownicy poprzedników prawnych powoda regularnie, w sposób ciągły i niezakłócony, wykorzystywali, naprawiali i modernizowali linię do chwili obecnej.

Linia (...) wybudowana została przed rokiem 1945 i jest wykorzystywana do przesyłu energii elektrycznej od 2.10.1965 r. Dla linii 15.09.1965 r. sporządzony został paszport ogólny linii elektroenergetycznej, który był aktualizowany w roku 2001. Z paszportu wynika, iż pracownicy poprzedników prawnych powoda regularnie, w sposób ciągły i niezakłócony, wykorzystywali, naprawiali i modernizowali linię do chwili obecnej.

Linia (...) oraz linia (...) od początku lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku były wykorzystywane do przesyłu energii elektrycznej przez Zakład (...) wchodzący początkowo w skład wielozakładowego przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą Zjednoczenie (...) w L., następnie w skład wielozakładowego przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą Zakłady (...) we W., a następnie w skład wielozakładowego przedsiębiorstwa państwowego pod nazwą Zakłady (...) w P..

Zarządzeniem numer (...) Ministra Przemysłu z 16.01.1989 r. utworzone zostało z 1.10.1989 r. przedsiębiorstwo państwowe pod firmą Zakład (...), któremu przydzielone zostały składniki mienia powstałego z podziału przedsiębiorstwa funkcjonującego pod firmą (...). 12.07.1993 r. przedsiębiorstwo państwowe pod firmą Zakład (...) zostało przekształcone w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa działającą pod firmą Zakład (...) S.A. we W.. 30.04.2004 r., w trybie art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h., przez przeniesienie całego majątku, nastąpiło połączenie Zakładu (...) S.A. we W. z (...) S.A. we W.. (...) S.A. z siedzibą we (...) 03.2008 r. zmieniła firmę na (...) S.A. we W., natomiast 31.12.2008 r. (...) S.A. we W. zmieniła firmę na (...) S.A. we W., a z 1.09.2011 r. nazwę i siedzibę na (...) S.A. w K..

W decyzji z 22.02.1994 r. Wojewoda (...) stwierdził nabycie z mocy prawa z 5.12.1990 r., w związku z wejściem w życie przepisów ustawy z 29.09.1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami i wywłaszczeniu nieruchomości, przez Zakład (...) prawa użytkowania wieczystego, będących w jego zarządzie nieruchomości, a także własność budynków i innych urządzeń znajdujących się na gruncie.

Pismem z 16.10.2009 r. powodowie wniesli do Sądu Rejonowego (...) o zawezwanie pozwanego do próby ugodowej, na podstawie której pozwany miałby zapłacić powodom kwotę 1.200.000 zł tytułem odszkodowania za korzystanie z nieruchomości stanowiącej własność powodów oraz zobowiąże się do przywrócenia stanu zgodnego z prawem poprzez usunięcie dwóch linii wysokiego napięcia z nieruchomości powodów. Do zawarcia ugody nie doszło.

Mając powyższe na uwadze oraz treść art. 292 k.c., art. 172 k.c., art. 176 k.c., Sąd I instancji uznał, że powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie, gdyż strona pozwana nabyła przez zasiedzenie na nieruchomości będącej własnością powodów służebność gruntową odpowiadającą treści służebności przesyłu. W ocenie tego Sądu do zasiedzenia powyższej służebności doszło przez Zakład (...) działający wówczas w formie przedsiębiorstwa państwowego. Sąd Okręgowy miał przy tym na uwadze, że ze względu na zasadę jednolitego funduszu własności państwowej, państwowa osoba prawna nie mogła przeciwstawić Skarbowi Państwa jakichkolwiek własnych uprawnień, jednakże w stosunkach zewnętrznych z osobami trzecimi miała pozycję taką jak właściciel. O ile więc w relacjach wewnętrznych między Skarbem Państwa a państwową osobą prawną posiadaczem samoistnym nieruchomości państwowej było zawsze

państwo, o tyle z punktu widzenia relacji zewnętrznych przedsiębiorstwo państwowe, które władało oddaną mu w zarząd nieruchomością, powinno być uznawane za posiadacza samoistnego nieruchomości niezależnie od tego, czy była to nieruchomość państwowa.

Sąd I instancji uznał, że strona pozwana wykazała, że linia elektroenergetyczna przebiegająca przez grunt powodów była nieprzerwanie użytkowana od 1962 r. i od 1965 r. przez jej poprzedników prawnych, a zatem do zasiedzenia służebności gruntowych odpowiadających treści służebności przesyłu na rzecz Skarbu Państwu doszło najpóźniej z upływem 2.10.1985 r. – w przypadku linii (...) – oraz z upływem 7.10.1982 r. – w przypadku linii (...), z uwzględnieniem treści art. 172 k.c., w brzmieniu przed 1.10.1990 r. Majątek ten następnie stał się majątkiem jednoosobowej spółki akcyjnej Skarbu Państwa pod firmą Zakład (...) S.A. we W..

Apelację od powyższego wyroku wywiedli powodowie, skarżąc go w części, tj. w zakresie pkt I, co do oddalenia ich żądania do kwoty 39.912 zł, i zarzucając naruszenie:

1. art. 172 k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 k.c., art. 352 k.c. w zw. z art. 336 k.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie oraz niezastosowanie art. 1 ustawy z dnia 31.01.1989 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny w zw. z art. 2 ust. 1 – 3 ustawy z dnia 29.09.1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami o wywłaszczaniu nieruchomości, przez przyjęcie, że do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu w odniesieniu do dwóch elektroenergetycznych linii napowietrznych, posadowionych na nieruchomości powodów doszło przez Zakład (...) działający w formie przedsiębiorstwa państwowego;

2. art. 172 k.c., w brzmieniu obowiązującym przed 1.10.1990 r., przez jego niewłaściwe zastosowanie w zw. z niezastosowaniem art. 9 ustawy z 28.07.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, w sytuacji, gdy bieg terminu zasiedzenia dla pozwanej rozpoczął się najwcześniej w dniu 05.12.1990 r., tj. po uwłaszczeniu przedsiębiorstw państwowych;

3. art. 172 k.c. w zw. z art. 176 k.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie i błędne przyjęcie, że upłynął przepisany ustawowo okres posiadania samoistnego niezbędny do zasiedzenia, w sytuacji, gdy przedsiębiorstwo państwowe do 01.02.1989 r. nie może być uznane za samoistnego posiadacza nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności gruntowej;

4. art. 351 k.c. w zw. z art. 6 k.c. przez ich niezastosowanie skutkujące niewłaściwym zastosowaniem art. 176 k.c. w zw. z art. 494 § 1 k.s.h. i art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h. oraz art. 8 ust. 2 ustawy z 13.07.1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, wobec przyjęcia, że skoro w toku postępowania pozwana wykazała, że jest następcą prawnym spółki kapitałowej prawa handlowego, będącej sukcesorką przedsiębiorstwa państwowego na skutek sukcesji generalnej, to w konsekwencji jej przysługuje nabyta przez to przedsiębiorstwo państwowe w drodze zasiedzenia służebność odpowiadająca treści służebności przesyłu, w sytuacji gdy poprzednikami prawnymi pozwanej były przedsiębiorstwa państwowe, będące posiadaczami zależnymi, zaś pozwana nie przedłożyła umów wykazujących przeniesienie tego posiadania;

5. art. 172 § 1 k.c., przez jego niewłaściwą wykładnię skutkującą przyjęciem, że rzekomi poprzednicy prawni pozwanej władali liniami elektroenergetycznymi prowadzonymi nad nieruchomością powodów w dobrej wierze, w sytuacji gdy mieli oni świadomość, że nie są i nie byli właścicielami przedmiotowej nieruchomości, a decyzja wywłaszczeniowa nie regulowała zasad korzystania z instalacji przesyłowej na nieruchomości powodów;

6. art. 121 pkt 4 k.c. w zw. z art. 175 k.c. i art. 172 k.c., przez ich niezastosowanie w sytuacji, gdy przed 1989 r. nie istniała realna możliwość skutecznego wystąpienia z roszczeniami o zapłatę z tytułu bezumownego korzystania z nieruchomości, czy też jej zwrotu, a konsekwencją posadowienia na nieruchomości powodów spornych instalacji jest faktyczne wyłączenie tej nieruchomości z obrotu cywilnego;

7. art. 123 § 1 pkt 1 k.c. oraz art. 172 k.c. w zw. z art. 292 k.c., przez pominięcie, że powodowie w 2009 r. zawezwali stronę pozwaną do próby ugodowej w związku z czym przerwali bieg terminu zasiedzenia;

8. art. 285 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 292 k.c., przez ich niezastosowanie, w sytuacji gdy nabycie służebności miało na celu zwiększenie użyteczności przedsiębiorstwa przesyłowego, przez ułatwienie jego każdorazowemu właścicielowi prowadzenia działalności gospodarczej, a nie zwiększenie użyteczności należących do tego przedsiębiorstwa nieruchomości jako nieruchomości władnącej, zaś wspomniany cel stanowi immanentną cechę służebności, bez której to prawo nie może powstać, a nadto brak jest w niniejszej sprawie nieruchomości, której użyteczność miałaby zostać zwiększona przez istnienie służebności, brak zatem nieruchomości władnącej;

9. art. 222 § 2 k.c. w zw. z art. 224 – 225 k.c. oraz art. 230 k.c., przez ich niezastosowanie, w sytuacji gdy doszło do uszczuplenia prawa własności powodów przez wykonywanie służebności przez pozwaną;

10. art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c., przez brak ustosunkowania się do okoliczności podnoszonych przez powodów, a dotyczących spoczywania terminu zasiedzenia i przerwania biegu tego terminu oraz umownego przeniesienia posiadania.

Wskazując na powyższe, powodowie wnieśli o zmianę zaskarżonego orzeczenia przez zasądzenie od strony pozwanej na rzecz A. B. kwoty 19.956 zł oraz na rzecz M. T. i S. B. kwoty po 9.978 zł, a także o zasądzenia od pozwanej na rzecz powodów kosztów postępowania za obie instancje.

W odpowiedzi na apelację strona pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie od powodów na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Na wstępie wskazać należy, iż Sąd Apelacyjny w całości podzielił ustalenia faktyczne, dokonane w sprawie przez Sąd Okręgowy, czyniąc je jednocześnie podstawą swojego rozstrzygnięcia. Ustalenia te nie były zresztą kwestionowane na etapie postępowania apelacyjnego. Sąd Odwoławczy podzielił również wszystkie oceny i wnioski prawne zaprezentowane przez Sąd I instancji w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia.

Spór w niniejszej sprawie koncentrował się wokół rodzaju posiadania jakie towarzyszyło przedsiębiorstwu państwowemu korzystającemu z nieruchomości powodów w zakresie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu w okresie od 1964 r. do 1985 r. i dalej oraz możliwości zasiedzenia powyższej służebności przez przedsiębiorstwo państwowe w czasie, gdy obowiązywała zasada jednolitego funduszu własności państwowej.

Odnosząc się do pierwszej z wskazanych wyżej kwestii, tj. posiadania służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu zwrócić należy uwagę, że już z samej definicji posiadania (zawartej w art. 336 k.c.) wynika, że posiadaczem rzeczy jest nie tylko ten, kto włada nią jak właściciel (posiadacz samoistny), ale także kto włada rzeczą jak użytkownik zastawnik, najemca dzierżawca lub mający inne prawo, z którym łączy się określone władztwo nad cudzą rzeczą (posiadacz zależny). Sąd Najwyższy wskazał przy tym w wyroku z dnia 31.05.2006 r., IV CSK 149/05, Lex nr 258681, że jakkolwiek przepis art. 292 k.c. stanowi, że do nabycia służebności gruntowej w drodze zasiedzenia stosuje się przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie, to należy mieć na uwadze, że przepisy te stosuje się jedynie odpowiednio. Tym samym posiadania prowadzącego do nabycia służebności gruntowej w drodze zasiedzenia nie należy utożsamiać z posiadaniem prowadzącym do nabycia przez zasiedzenie własności nieruchomości. Termin "odpowiednio" wymaga bowiem niejednokrotnie niezbędnych modyfikacji wynikających z istoty i celu danej konstrukcji prawnej. Należy mieć na uwadze okoliczność, że przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności gruntowej chodzi o faktyczne korzystanie z gruntu w takim zakresie i w taki sposób, w jaki czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność. Władanie w zakresie służebności gruntowej kwalifikuje się zaś jako posiadanie zależne (art. 336 k.c.). Jest przy tym oczywiste, że musi być ono wykonywane „dla siebie”. Podobne stanowisko zajął również Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 17.12.2008 r., I CSK 171/08, Lex nr 490946, wskazując nadto jednoznacznie, że nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że posiadanie służebności przesyłowej przez

przedsiębiorstwo państwowe przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizacyjnej k.c. z 1989 r. nie było posiadaniem w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. i nie mogło prowadzić do zasiedzenia.

Odnosząc powyższe w realia niniejszej sprawy stwierdzić należy, że władztwo wykonywane przez stronę pozwaną, jak i jej poprzedników prawnych, w tym przedsiębiorstwo państwowe Zakład (...), na nieruchomości powodów odpowiadało zakresowi służebności gruntowej przesyłu, polegało bowiem na stałym i nieprzerwanym korzystaniu z biegnących nad gruntem widocznych urządzeń (linii napowietrznych) do przesyłu energii elektrycznej, było zatem wykonywane „dla siebie” w zakresie i w sposób, jaki odpowiadał służebności gruntowej przesyłu. Obie linie wybudowane zostały przed nabyciem nieruchomości przez J. B., gdyż linia (...) wykorzystywana od 1965 roku wybudowana przed rokiem 1945, a jak wynika bowiem z dokonanych przez Sąd Okręgowy ustaleń, w oparciu o dokumenty przedłożone przez stronę pozwaną, a nie kwestionowane przez powodów, poprzednicy prawni pozwanej napowietrzne linie elektroenergetyczne biegnące przez nieruchomość powodów, regularnie, w sposób ciągły i niezakłócony, wykorzystywali, naprawiali i modernizowali do chwili obecnej. Tym samym stwierdzić należy, że poprzednicy prawni strony pozwanej, w tym przedsiębiorstwo państwowe wykonywało władztwo, które doprowadziło do zasiedzenia służebności gruntowej, odpowiadającej treści służebności przesyłu, z tym zastrzeżeniem, że pod rządami art. 128 k.c. nabycie takich praw nastąpiło do jednolitego funduszu własności państwowej (co będzie dalej przedmiotem szerszej analizy w ramach zarzutów dotyczących biegu terminu zasiedzenia).

W tym miejscu natomiast wskazać jeszcze należy, odnosząc się do możliwości zasiedzenia przez przedsiębiorstwo służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, że dopuszczalność zasiedzenia tego rodzaju służebności została przesądzona w orzecznictwie (por. uchwała SN z 7.10.2008 r., III CZP 89/08, Lex; postanowienie SN z 13.06.2013 r., IV CSK 672/13, Lex). Sąd Najwyższy wskazał również, że skoro przedsiębiorstwo stanowi zorganizowany zespół składników majątkowych, to zwiększenie jego użyteczności jako całości skutkuje automatycznie zwiększeniem użyteczności nieruchomości wchodzących w jego skład i wykorzystanych do instalacji urządzeń przesyłowych. Ustanowiona na rzecz przedsiębiorstwa służebność gruntowa lub nabyta przez przedsiębiorstwo w drodze zasiedzenia taka służebność o treści odpowiadającej służebności przesyłu, rozumiana jako prawo do korzystania z nieruchomości obciążonej w zakresie związanym z działaniem tego przedsiębiorstwa odpowiada treści i funkcji nowo kreowanej służebności przesyłu. Dla ustanowienia zatem na rzecz przedsiębiorcy lub nabycia przez przedsiębiorstwo w drodze zasiedzenia służebności przesyłu, jak i służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, nie ma potrzeby oznaczenia „nieruchomości władnącej” (por. uzasadnienie postanowienia SN z 16.01.2013 r., II CSK 289/12, Lex; uchwała SN z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, OSNC 2003 r., Nr 11, poz. 142; uchwała SN z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08; Biul. SN 2008 nr 10, s. 7).

W świetle przytoczonych wyżej poglądów judykatury, które Sąd Apelacyjny podziela, za nieuzasadnione należy uznać zarzuty skarżących zawarte w apelacji, a dotyczące naruszenia art. 172 k.c. w zw. z art. 176 k.c. (pkt 3 apelacji) i art. 285 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 292 k.c. (pkt 8 apelacji), przy pomocy których akcentowali oni brak samoistnego posiadania przez poprzedników prawnych strony pozwanej (przedsiębiorstwo państwowe) służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu co do dwóch napowietrznych linii energetycznych biegnących przez nieruchomość powodów, jak i brak nieruchomości władnącej, które to okoliczności, w ich ocenie, skutkować miały niemożnością zasiedzenia przez poprzedników prawnych pozwanej, nieruchomości należącej obecnie do skarżących.

Przechodząc następnie do analizy zasadniczej grupy zarzutów podniesionych przez powodów w apelacji (a dotyczących naruszenia: art. 172 k.c. w zw. z art. 292 zd. 2 k.c., art. 352 k.c. w zw. z art. 336 k.c., art. 1 ustawy z dnia 31.01.1989 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny w zw. z art. 2 ust. 1 – 3 ustawy z dnia 29.09.1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami o wywłaszczaniu nieruchomości; art. 172 k.c., w brzmieniu obowiązującym przed 1.10.1990 r., w zw. z art. 9 ustawy z 28.07.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny; art. 351 k.c. w zw. z art. 6 k.c. i art. 176 k.c. w zw. z art. 494 § 1 k.s.h. i art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h. oraz art. 8 ust. 2 ustawy z 13.07.1990 r.), za pomocą których kwestionowali oni możliwość zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu przez przedsiębiorstwo państwowe w czasie, gdy obowiązywała zasada jednolitego funduszu własności państwowej, stwierdzić należy, że zarzuty te okazały się nieuzasadnione.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że osoba prawna, która przed dniem 1 lutego 1989 r., mając status państwowej osoby prawnej, nie mogła nabyć (także w drodze zasiedzenia) własności nieruchomości ani ograniczonych praw rzeczowych, może do okresu samoistnego posiadania wykonywanego po dniu 1 lutego 1989 r. doliczyć okres posiadania Skarbu Państwa sprzed tej daty. Stanowisko to wyrażone zostało w szczególności właśnie w odniesieniu do przedsiębiorstw energetycznych i innych przedsiębiorstw przesyłowych, które do dnia 1 lutego 1989 r. korzystały ze służebności przesyłu w ramach zarządu mieniem państwowym, a art. 128 k.c. uniemożliwiał im nabycie na swoją rzecz tych służebności (porównaj między innymi postanowienia Sądu Najwyższego z dnia: 25 stycznia 2006 r., I CSK 11/05, nie publ.; 10 kwietnia 2008 r., IV CSK 21/08, nie publ.; 17 grudnia 2008 r. I CSK 171/08, OSNC 2010/1/15; 10 grudnia 2010 r., III CZP 108/10, nie publ.; 13 października 2011 r., V CSK 502/10, nie publ. oraz wyroki z dnia 8 czerwca 2005 r. V CSK 680/04 nie publ. i z 31 maja 2006 r. IV CSK 149/05, nie publ.).

Zważyć należy, że w myśl art. 176 § 1 k.c. doliczenie okresu posiadania poprzednika dopuszczalne jest jeżeli podczas biegu zasiedzenia nastąpiło przeniesienie posiadania. Przepis ten ma brzmienie uniwersalne i dotyczy doliczenia okresu posiadania poprzednika w odniesieniu do wszystkich przypadków. Jeśli zatem aktualnie służebność przesyłu posiada przedsiębiorca energetyczny, który powstał w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego, to nie musi doliczać czasu posiadania nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści tej służebności przez przedsiębiorstwo państwowe po 1.02.1989 r., ponieważ zgodnie z zasadą kontynuacji rządząca przekształceniem osób prawnych, de iure przedsiębiorca energetyczny i przedsiębiorstwo państwowe to ten sam podmiot prawa. Natomiast jego poprzednikiem w posiadaniu był Skarb Państwa. Zgodnie bowiem z zasadą jednolitego funduszu własności państwowej (art. 128 k.c.) do 1.02.1989 r. przedsiębiorstwa państwowe, choć miały samodzielność prawną względem Skarbu Państwa (były osobami prawnymi), to, jak wskazano, zarządzały mieniem państwowym w imieniu i na rzecz Skarbu Państwa. Teoria ta obejmowała też posiadanie, a w konsekwencji to Skarb Państwa należało uznać za posiadacza nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności przesyłu, podczas gdy przedsiębiorstwo państwowe było tylko dzierżycielem. Zgodnie zatem z art. 176 § 1 k.c. przedsiębiorca energetyczny może doliczyć do swojego (i swoich poprzedników prawnych) okresu posiadania okres posiadania Skarbu Państwa, (jako poprzednika w posiadaniu), o ile zostaną spełnione wskazane w tym przepisie przesłanki. Dotyczy to przede wszystkim obowiązku udowodnienia przez przedsiębiorcę energetycznego, że doszło do przeniesienia posiadania na rzecz jego lub jego poprzedników prawnych przez Skarb Państwa (por. m.in. postanowienie SN z 13 czerwca 2013 r., IV CSK 672/12, Lex nr 1360293; postanowienie SN z 25.01.2006 r., I CSK 11/05, Lex nr 181257).

Odnosząc powyższe do niniejszej sprawy stwierdzić należy, że Skarb Państwa przeniósł na poprzedników prawnych strony pozwanej posiadanie nabytej przez zasiedzenie na nieruchomości powodów służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Niewątpliwie bowiem napowietrznie linie elektroenergetyczne biegnące przez nieruchomość stanowiącą własność poprzedników prawnych powodów od 22.01.1964 r., znajdowały się w posiadaniu poprzedników prawnych strony pozwanej, działających w różnych formach organizacyjnych, którzy korzystali z tych linii napowietrznych w zakresie działalności swojego przedsiębiorstwa w celu przesyłania energii elektrycznej, zaś strona pozwana korzysta z nich w tym celu do chwili obecnej, co wynika jednoznacznie z dokumentów przedłożonych przez pozwaną w niniejszej sprawie, w tym: paszportu ogólnego linii elektroenergetycznej nr (...); protokołu przyjęcia do eksploatacji linii (...); zarządzenia Ministra Przemysłu z 16.01.1989 r.; postanowienia Sądu Rejonowego (...) z 29.07.1993 r.; odpisu pełnego z KRS; decyzji Wojewody (...) z 22.02.1994 r.). Powyższe okoliczności w istocie nie zostały skutecznie zakwestionowane przez powodów w toku niniejszego postępowania, gdyż nie twierdzili oni przecie, ani tego nie dowodzili, że z przedmiotowych linii napowietrznych elektroenergetycznych znajdujących się na ich nieruchomości korzystały inne podmioty, niż poprzednicy prawni pozwanej, prowadzący działalność z zakresu dystrybucji i przesyłu energii elektrycznej. W tej zaś sytuacji podnoszenie przez skarżących w apelacji, że pozwana nie wykazała przedłożonymi do akt dokumentami, aby przeszło na nią posiadanie tych linii, jak i służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, jest nieuzasadnione.

Nadto zwrócić w tym miejscu jeszcze należy uwagę, że zasada jednolitego funduszu własności państwowej nie oznaczała, iż przedsiębiorstwo państwowe nie mogło wystąpić z roszczeniem na podstawie art. 231 § 1 k.c. w stosunku do nieruchomości znajdujących się w jego władztwie. Powyższa zasada skutkowała jedynie tym, że państwowa osoba

prawna nie mogła przeciwstawić Skarbowi Państwa jakichkolwiek własnych uprawnień, jednakże w stosunkach zewnętrznych z osobami trzecimi miała pozycję taką jak właściciel. W konsekwencji wszelkie roszczenia, jakie powstawały ze względu na składniki mienia państwowego pozostające w zarządzie państwowej osoby prawnej, realizowała w imieniu własnym ta osoba (uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 16 października 1961 r., I CO 20/61, OSN 1962, nr II, poz. 41; postanowienie z dnia 14 czerwca 1963 r., I CR 336/63, OSNCP 1964, nr 11, poz. 223; uchwała z dnia 27 czerwca 1984 r., III CZP 28/84, OSNCP 1985, nr 1, poz. 11). O ile więc w relacjach wewnętrznych między Skarbem Państwa a państwową osobą prawną posiadaczem samoistnym nieruchomości państwowej było zawsze państwo, o tyle z punktu widzenia relacji zewnętrznych przedsiębiorstwo państwowe, które władza oddaną mu w zarząd nieruchomością, powinno być uznawane za posiadacza samoistnego nieruchomości niezależnie od tego, czy była to nieruchomość państwowa. *Expressis verbis* pogląd ten znalazł wyraz w uzasadnieniu wyroku z dnia 15 kwietnia 1966 r., I CR 80/66 (OSNCP 1967, nr 2, poz. 24), w którym Sąd Najwyższy uznał, że chociaż posiadanie wykonywane przez jednostkę państwową stanowi – w myśl zasady wypowiedzianej w art. 128 § 1 k.c. – posiadanie państwowe, to jednak w wypadku, gdy jego przedmiot znajduje się w zarządzie państwowej osoby prawnej, na zewnątrz ta osoba prawna, a nie Skarb Państwa występuje – zgodnie z art. 128 § 2 k.c. – jako posiadacz (por. postanowienie SN z 12.01.2012 r., IV CSK 183/11, Lex).

Reasumując, stwierdzić zatem należy, iż w chwili objęcia władztwa nad nieruchomością przez poprzedników prawnych powodów, tj. z dniem 22.01.1964 r. na nieruchomości tej znajdowały się trwałe i widoczne napowietrzne linie elektroenergetyczne. Urządzenia te w tym czasie wchodziły w skład przedsiębiorstwa państwowego Zakładu (...), zatem biorąc pod uwagę obowiązującą do 31 stycznia 1989 r. zasadę jednolitości własności państwowej – stanowiły własność Skarbu Państwa (art. 128 k.c.). Tym samym od dnia 22.01.1964 r. rozpoczęło się przez poprzedników prawnych pozwanej posiadanie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Fakt, że zasiedzenie powyższej służebności pod rządami przepisów prawa cywilnego przed 1.02.1989 r. mogło biec tylko na rzecz Skarbu Państwa, nie stoi na przeszkodzie przyjęciu, iż ostatecznie uprawnionym z tytułu służebności jest (...) S.A. jako następcą prawnym Zakładu (...) S.A. powstałego w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego Zakładu (...). Wskutek komercjalizacji i w efekcie sukcesji generalnej wszelkie prawa związane z państwowymi przedsiębiorstwami odpowiedzialnymi za przesył energii elektrycznej przechodziły bowiem na odpowiednie spółki Skarbu Państwa powstałe po zmianach ustrojowych. Ostatecznym zatem beneficjentem zasiedzenia służebności był podmiot powstały w wyniku komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego Zakładu (...) (na który przeniesione zostało przez Skarb Państwa po dniu 01.02.1989 r., tj. po zmianie ustawą z dnia 31.01.1989 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny treści art. 128 k.c., eliminującej zasadę jednolitego funduszu państwowego, posiadanie nabytej w drodze zasiedzenia służebność), czyli spółka Zakład (...) S.A.

Z kolei do zasiedzenia przez poprzednika prawnego pozwanego służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu znajdują zastosowanie terminy określone w art. 172 k.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 28.07.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 55, poz. 321), to jest termin dziesięcioletni dla posiadacza, który uzyskał posiadanie w dobrej wierze, oraz termin dwudziestoletni dla posiadacza, który uzyskał posiadanie w złej wierze. Przyjmując bowiem nawet dłuższy z powyższych terminów (20 lat) stwierdzić należy, że zasiedzenie służebności nastąpiło najpóźniej w 1985 roku w stosunku do linii (...) oddanej do eksploatacji poprzednikom prawnym pozwanej w dniu 02.10.1965 r. i w roku 1984 roku w stosunku do linii (...) Tym samym przywoływany w apelacji art. 10 i art. 9 ustawy z 28.07.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny nie miał w niniejszej sprawie zastosowania, podobnie jak terminy zasiedzenia wskazane w art. 172 k.c. w brzmieniu aktualnym, gdyż w chwili wejścia w życie powyższych przepisów, tj. z dniem 01.10.1990 r., zasiedzenie już nastąpiło.

Z tych też względów ostatecznie kwestia dobrej czy złej wiary poprzedników prawnych pozwanej nie miała istotnego znaczenia w niniejszej sprawie, przyjęcie nawet dłuższego z terminów określonych w art. 172 k.c. w brzmieniu sprzed 01.10.1990 r. prowadziło do wniosku, że zasiedzenie służebności (o treści odpowiadającej służebności przesyłu) wykonywanej na nieruchomości poprzedników prawnych powodów, już nastąpiło.

Uwzględnienie zatem zgłoszonego przez (...) S.A. zarzutu zasiedzenia służebności powodowało bezzasadność powództwa o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z nieruchomości powodów bez podstawy prawnej, w okresie

od stycznia 2009 roku do stycznia 2010 roku. Wskutek bowiem zasiedzenia, pozwana nabyła skuteczne względem powodów prawo władania nieruchomością w zakresie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu. Tym samym nie może być mowy o wynagrodzeniu za korzystanie przez pozwaną z tej służebności bez tytułu prawnego. Nietrafne zatem pozostawały zarzuty skarżących dotyczące naruszenia art. 222 § 2 k.c. w zw. z art. 224 – 225 k.c. oraz art. 230 k.c.

Zważyć przy tym należy, że orzeczenie o zasiedzeniu ma charakter deklaratoryjny, a nabycie ma charakter pierwotny. Każdy następca prawny właściciela „z tytułu zasiedzenia” może powołać się na tego rodzaju nabycie, gdyż w innym wypadku nie mógłby wykazać swego nabycia prawa własności. Nieuzasadnione są zatem twierdzenia skarżących prezentowane w apelacji (pkt 7), za pomocą których sugerują oni, że zasiedzenie biegnie każdorazowo przeciwko osobie aktualnemu właścicielowi, nie zaś jego poprzednikom prawnym. Argumentacja powyższe nie znajduje bowiem uzasadnienia w treści art. 172 k.c. i następnych.

Z tych też względów, wobec ustalenia zasiedzenia służebności przez poprzedników prawnych strony pozwanej najpóźniej z 1985 r. bez znaczenia pozostawała okoliczność zawezwania strony pozwanej przez powodów w 2009 r. do próby ugodowej.

Na marginesie jedynie zważyć należy, iż nawet w sytuacji gdyby podzielić twierdzenia skarżących, odnośnie tego, że poprzednik prawny pozwanej, tj. przedsiębiorstwo państwowe Zakład (...), mógł przejąć posiadanie służebności zasiedzanej przez Skarb Państwa dopiero z dniem 5.12.1990 r., tj. z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 29.09.1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości (Dz.U. Nr 79, poz. 464), to także biorąc nawet pod uwagę trzydziestoletni okres zasiedzenia wskazany w art. 172 k.c. w brzmieniu po 1.10.1990 r., zasiedzenie służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu wykonywanej na nieruchomości powodów przez poprzedników prawnych pozwanej nastąpiło najpóźniej w dniu 02.10.1995 r. w stosunku do linii (...) oddanej do eksploatacji poprzednikom prawnym pozwanej w dniu 02.10.1965 r. i w dniu 22.01.1994 roku w stosunku do linii (...) Tym samym nawet podzielenie powyższej argumentacji skarżący prezentowanej w apelacji nie mogło skutkować uwzględnieniem przedmiotowego powództwa.

Bezpodstawnie powodowie podnosili również w apelacji naruszenie art. 121 pkt 4 k.c. w zw. z art. 175 k.c. i art. 172 k.c., wskazując na brak realnej możliwości przed 1989 r. skutecznego wystąpienia z roszczeniami o zapłatę z tytułu bezumownego korzystania z nieruchomości, czy też jej zwrotu w stosunku do Skarbu Państwa. O ile bowiem w okresie obowiązywania art. 177 k.c. wyłączona była możliwość zasiedzenia nieruchomości (odpowiednio - służebności gruntowej) Skarbu Państwa, o tyle nie było regulacji wyłączającej generalnie możliwość kwestionowania posiadania nieruchomości (odpowiednio – służebności gruntowej) prywatnej przez Skarb Państwa. Stąd brak podstaw do nadmiernego uogólnienia, że wyłączone były w tym czasie roszczenia windykacyjne i negatoryjne przeciwko Skarbowi Państwa. Niemożność dochodzenia roszczeń w okresie przed 1989 r. z przyczyn politycznych powinna być wykazana w sposób zindywidualizowany i odniesiony do konkretnej sytuacji faktycznej, a nie ograniczać się do ogólnikowych twierdzeń skarżących, jak to ma miejsce w rozpoznawanej sprawie (por. uchwałę całej Izby Cywilnej z dnia 26.10.2007 r., III CZP 30/07, OSNC 2008, nr 5, poz. 43). Nadto istnienie przed 1989 r. innego ustroju politycznego a limine nie wykluczało korzystania z przepisów prawa.

Nie zasługiwały również na uwzględnienie zarzuty powodów dotyczące naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c., ewentualne bowiem nie odniesienie się przez Sąd Okręgowy do twierdzeń powodów dotyczących spoczywania terminu zasiedzenia, czy też przerwania jego biegu oraz umownego przeniesienia posiadania, nie skutkowały brakiem możliwości poddania kontroli instancyjnej zaskarżonego orzeczenia. Nadto powyższe okoliczności, akcentowane przez skarżących, nie miały w istocie wpływu na treść zaskarżonego wyroku.

Z tych wszystkich względów apelacja powodów na podstawie art. 385 k.p.c. została oddalona. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono w oparciu o treść art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., mając na uwadze wartość przedmiotu zaskarżania wskazaną przez każdego z powodów.

bp